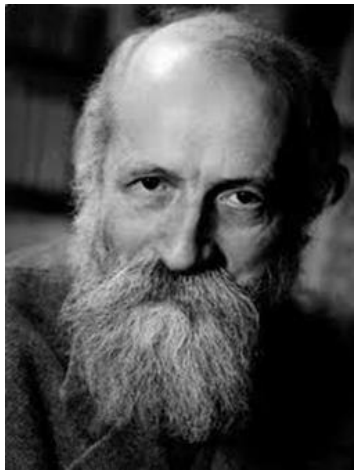

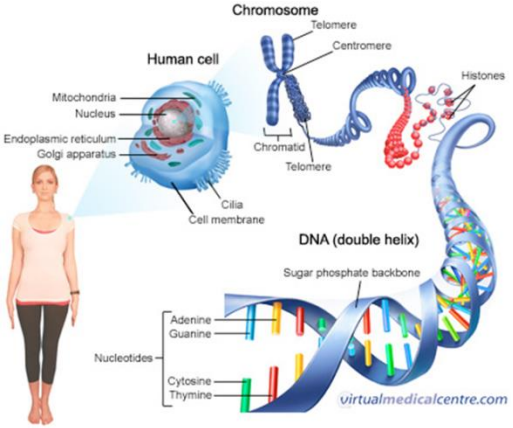

Patienten som person-

eller som summan av sina data

SFAMs kvalitetsdag 2015-11-26

Christer Petersson

Med.dr, allmänläkare Växjö

Ludwig Wittgenstein

Problemen löses inte genom ytterligare information, utan genom att vi ordnar vad vi alltid vetat”.

Vad är en bra primärvård?

Egen definition

En vård som befolkningen känner *förtroende* för och som man *faktiskt utnyttjar* när man drabbas av hälsoproblem eller känner oro för hälsan.

Varför är primärvård så bra?

För att personen (inte sjukdomen) står i centrum?

Personen i centrum kräver:

- Personkännedom
- Kontinuitet
- Tillgänglighet
- Kunskap

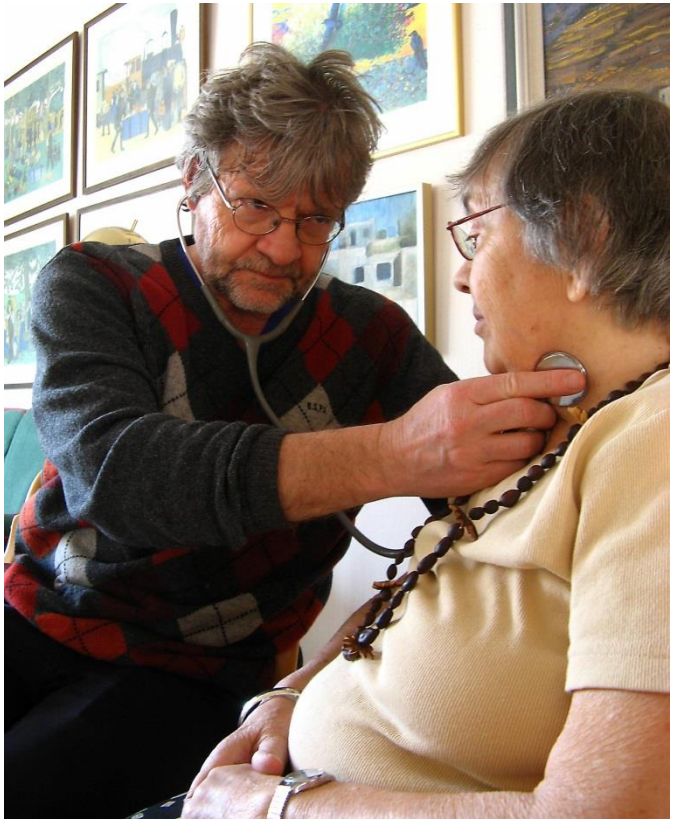

Vårdpersonalens uppdrag?

Att göra gott

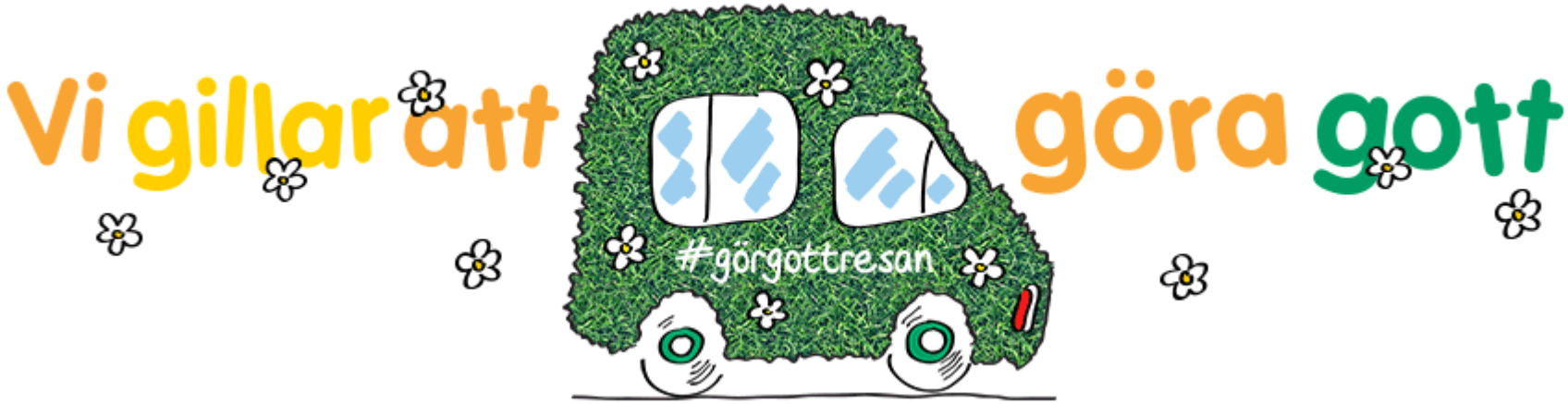

Aristoteles (384-322 f.Kr)
Om godheten

Det goda som medel för att uppnå något annat gott (”instrumentell godhet”)

Det goda som ett mål i sig (eudaimonia)

Exempel på sådant som är gott i sig

- Kärlek
- Vänskap
- En stark musikupplevelse
- En naturupplevelse
- ”Kontemplation över livet och kunskapen”
- Ett bra patientmöte

Hur vet vi att vi har åstadkommit något gott? Kan vi mäta?

Javisst vi kan mäta!

- Faktakunskaper
- Väntetider
- Behandlingstider
- Effekt av (vissa) behandlingsmetoder
- Bemötande
- Engagemang?
- Upplevd nytta
- Kostnader för vunnet levnadsår (exv DALY, QALY)

Sjukdomspanorama i olika åldersgrupper-primärvårds-perspektiv.

BARN

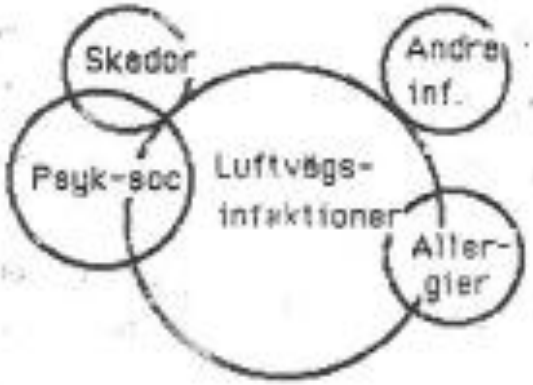

Utvecklingsarb.	Diagnos	Beh./Handläggn.	Förebyggande

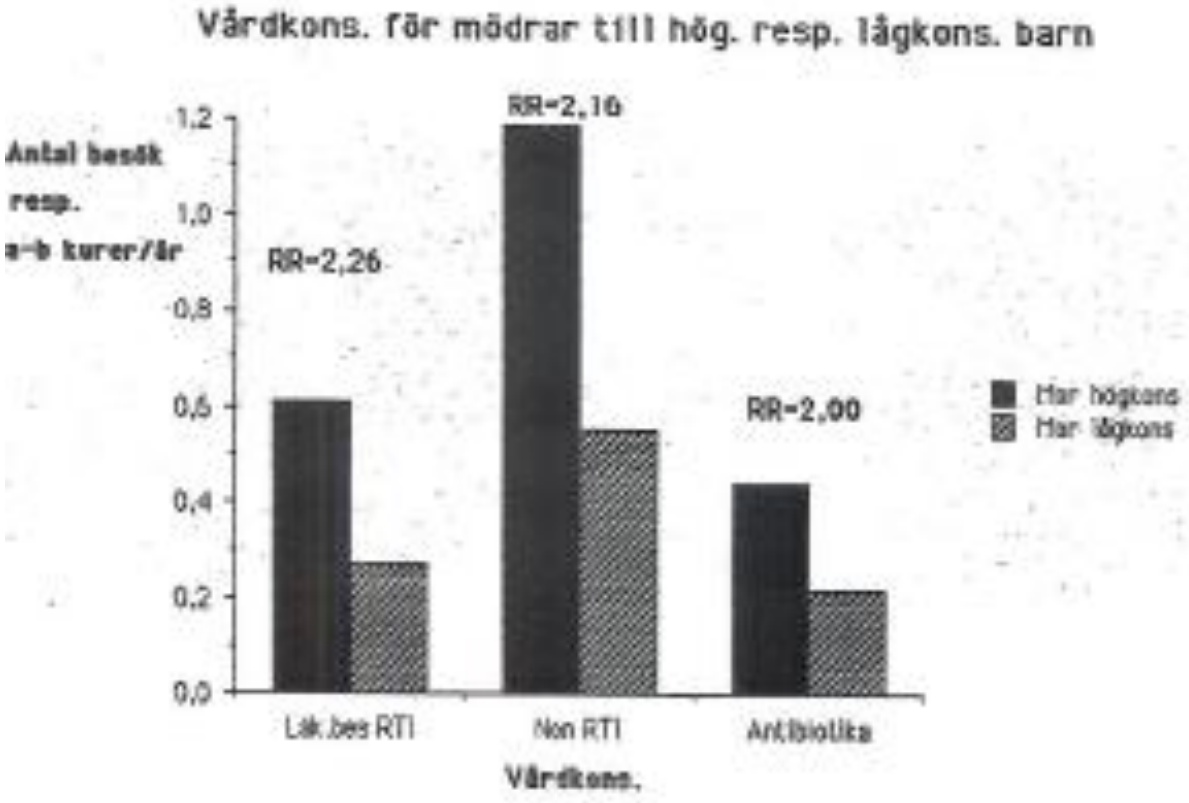
Vårdkons. för mödrar till hög. resp. lågkons. barn
Antal besök
resp.
a-b kurer/år
1,2
1,0
0,8
0,6
0,4
0,2
0,0
RR=2,26
RR=2,16
RR=2,00
Mar högkons
Mar lågkons
Läk.bes RTI
Non RTI
Antibiotika
Vårdkons.

Aristoteles enkla frågor

- Vilka är människans viktigaste problem?
- Vilka är de bästa sätten att lösa dem?

Några kända problem med mätandet

- Mäter vi rätt saker? Relevans för verksamheten eller ämnet?
- Använder vi rätt mått, rätta skalor
- Vad händer när vi konstruerar index med många olika mätvariabler?
- Vad händer när vi får betalt för att mäta något? Får det konsekvenser för det vi inte mäter?

Kvalitet eller kvantitet?

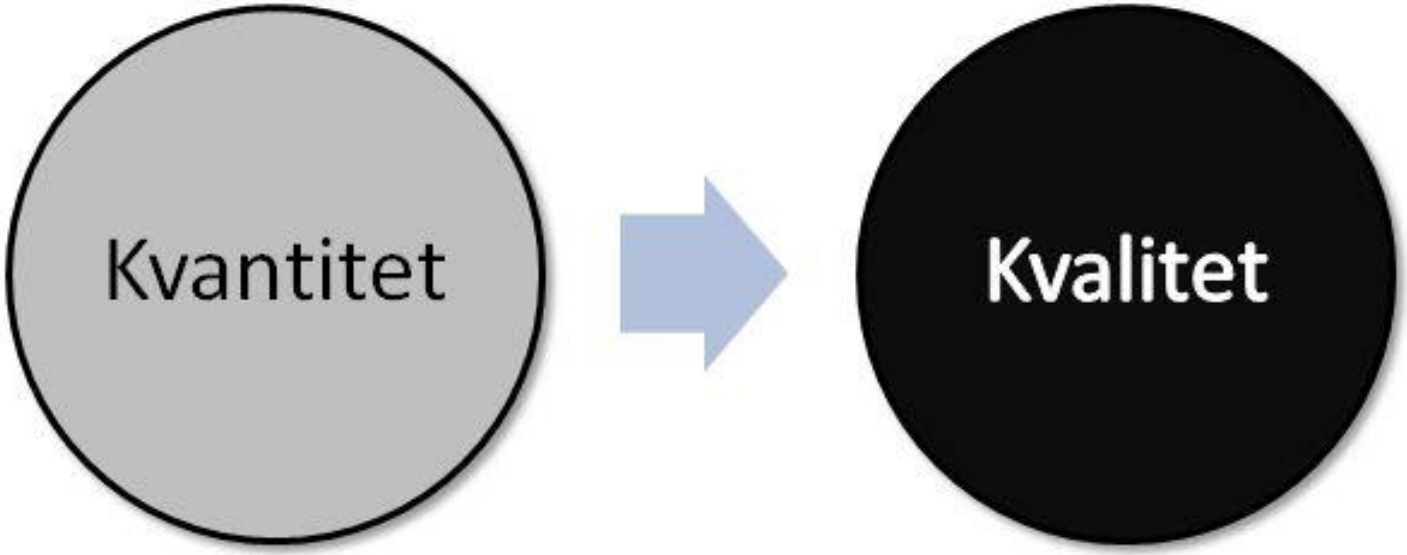

Pseudokvantiter och äkta kvantiteter

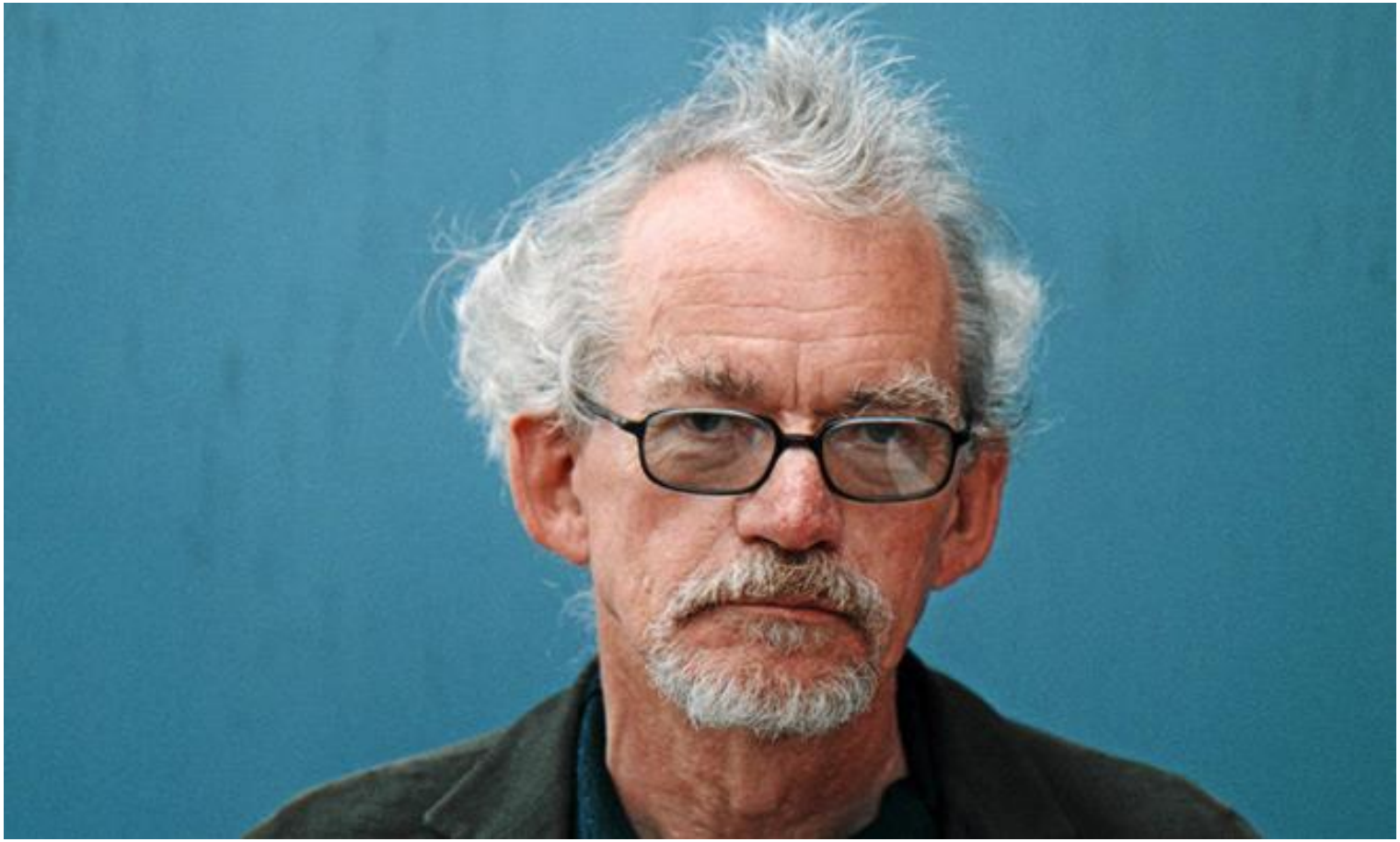

Kvantiteter

Äkta

- Ålder
- Längd
- Vikt
- Labbdata
- Antal läkarbesök
- Antal sjukdagar

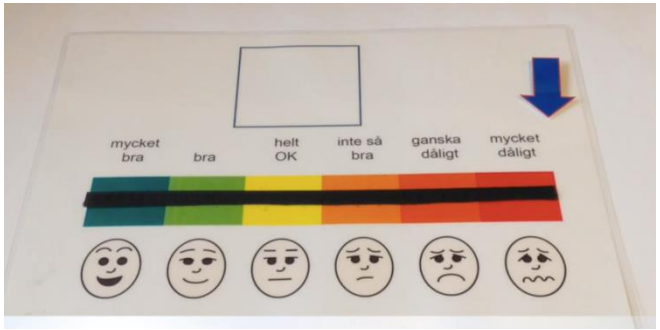

Pseudo

- Data från alla typer av skattningsskalor

Skattningsskalor

- **Cohen-Mansfield Agitation Inventory (CMAI)**
  - aggressiva och icke aggressiva verbala och fysiska beteenden (slag, vandrande och skrik)
- **The Behavioral Pathologic Rating Scale for Alzheimer's Disease (BEHAVE-AD)**
  - AD-symtom: vanföreställning att bli bestulen, rädsla att bli lämnad ensam, fragmenterad sömn m.fl.
- **The Neuropsychiatric Inventory (NPI)**
  - frekvens och grad av beteendemässiga och psykiska symtom vanliga vid AD demenssjukdom skattas

Det mätbaras status är stor!

Det som inte kan mätas
finns (nästan) inte ?

Kan mätandet maskera verkligheten?

Mätande och helhetssyn

- Kan fokus på mätande äventyra helhetssynen?
- Finns det någon substans bakom ”honnörsbegreppet” helhetssyn?

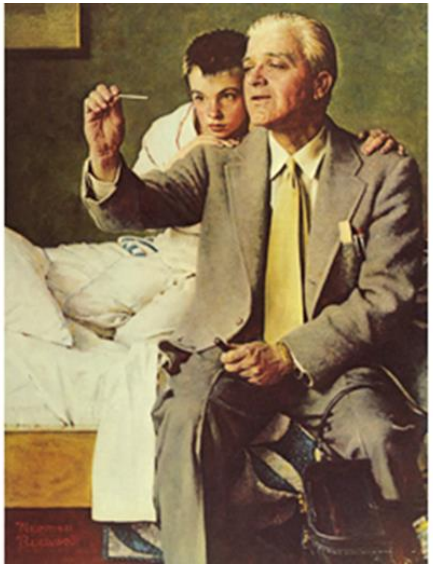

Helhet är inte summan av delar och detaljer!

”Vi upplever inte världen punktvis, ögonblick för ögonblick, utan som ett kontinuerligt flöde, som en melodi. Att isolera enskilda toner i melodin och tro sig kunna dra slutsatser om melodin i sin helhet är naturligtvis absurt”

Henri Bergson 1911

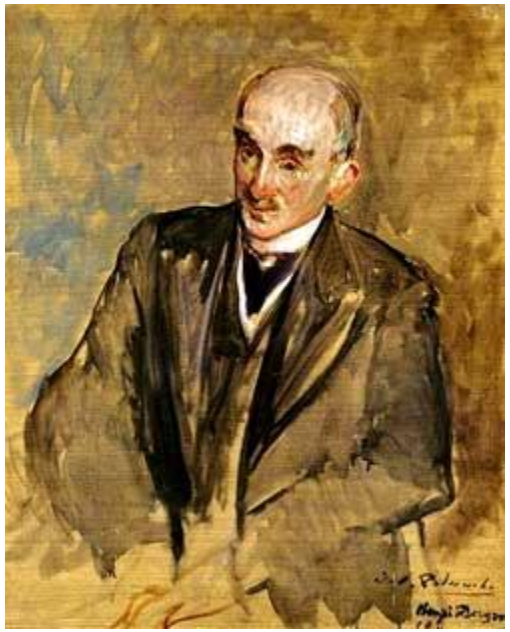

Helhetssyn

Betyder inte att man gör anspråk på att kunna allt om en annan människa, utan att man kan möta en annan människa som *hel person*.

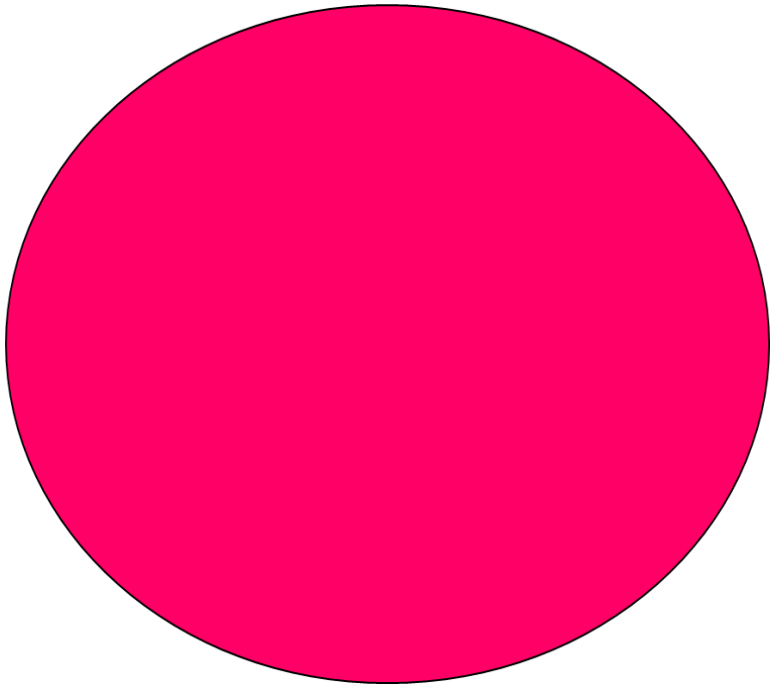

Personcentrerad vård är i ropet

- Exempel Sahlgrenska akademin i Göteborg med ambitiöst upplägg och seriös forskning.
- http://gpcc.gu.se/om-gpcc/personcentrerad-

Personcentrerad vård

- Personen – inte sjukdomen i fokus
- Individualiserad, ej rutinbunden vård
- Kulturella hänsyn
- Hänsyn till livshistoria och livsmönster
- Bevara och skydda identiteten
- Vidmakthålla relationer

God vård är **personcentrerad omvårdnad** som bevarar den drabbades identitet.

Gustav i centrum och inte demenssjukdomen.

”Perzonalized medicine” ett snabbt växande fält inom forskning och klinik

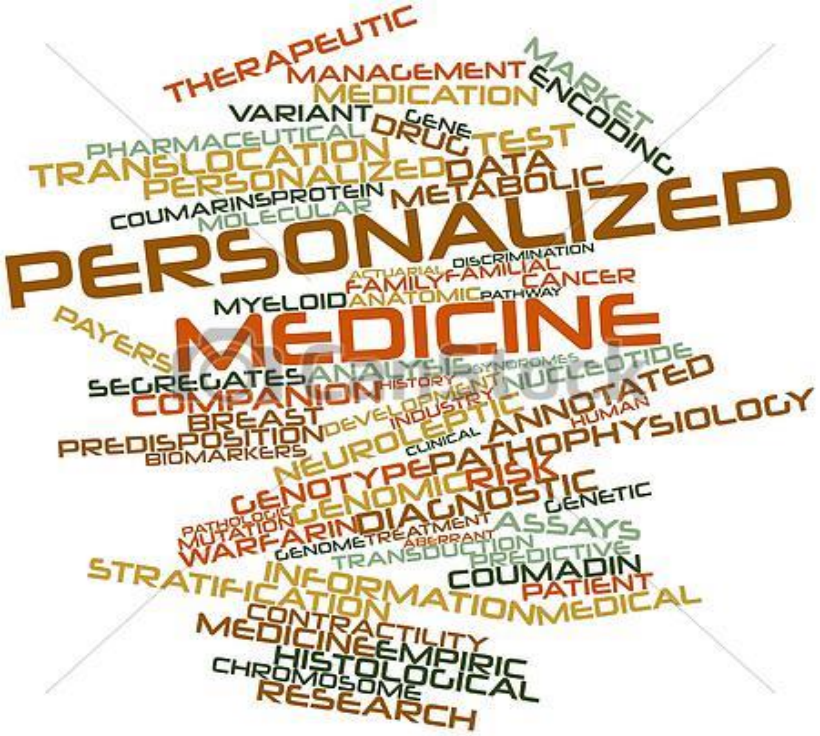

© Can Stock Photo - csp11718359

Personcentrerad vård i Pub Med

Antal publ i PubMed	Totalt	I primärvård
Person-centered care	10772	7098 (66%)
Patient-centered care	18859	13910 (74%)
Perzonalized medicine	21726	1143 (5,2%)
Genomics	140376	

”Personalized medicine” :

- Är ett sätt att individualisera (skäddarsy) utredningar och behandlingar allt bättre i takt med att kunskaperna om individens biologi ökar (genomics, proteomics mm).

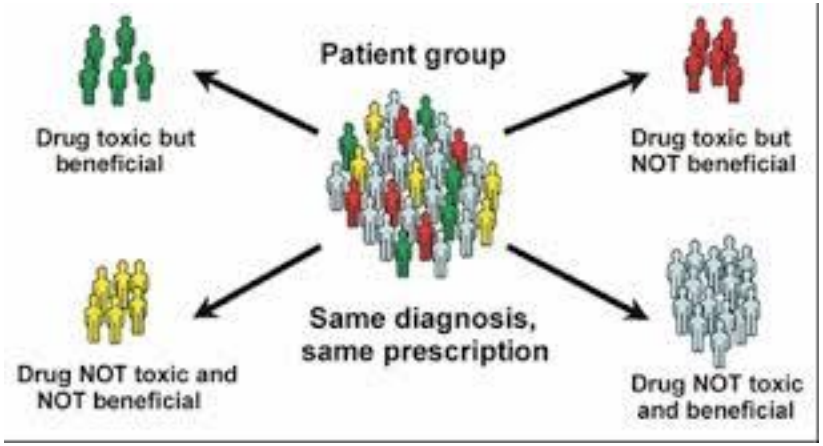

Personalized medicine…

….hjälper oss att förutse (vissa) sjukdomar och att använda läkemedel som målsökande robotar

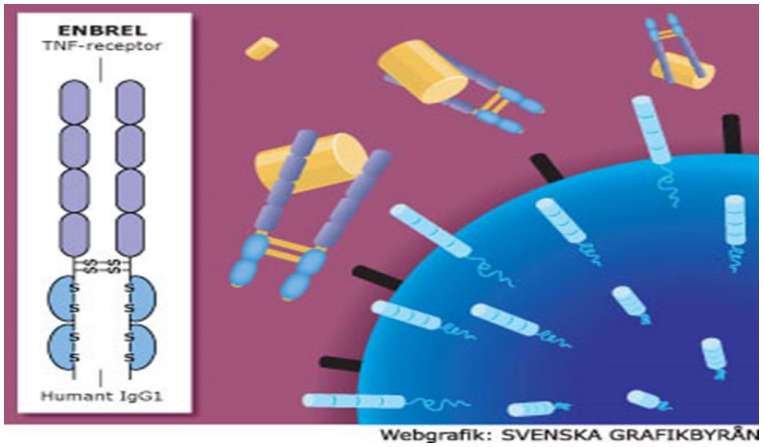

Har det med personlig vård att göra?

- Inte ett dugg!!
- ”Personalized medicine” är personalisering utan person

Individ och person

Individen

- … är den *mätbara* människan, som kan ”förklaras” allt bättre av den ”objektiva” (biomedicinska) vetenskapen
- … och kontrolleras av sjukvården
- ..och ett snabbt växande utbud av hälsoappar

Hälsoappar

- Ger *individen* möjligheter att möta sin egen kemi, fysiologi mm
- ..och få kunskap om ”jaget” genom siffror
- …för att kunna bli en bättre version av sig själv
- … en ”produkt” som kan säljas på (arbets)marknaden
- Ger bättre möjligheter att hålla koll på sjukdomar, riskfaktorer mm

The quantified self

QUANTIFIED SELF

YOU ARE JUST A NUMBER

Can you make yourself healthier and happier by logging every snore, step and mood swing? As a Californian trend for obsessional data-tracking makes its way over here, **Tim Chester** covers his body in gadgets to find out if self-knowledge is power. Photograph by Paul Stuart

369 MINS
Sleep per night

24
Hours of nonstop video

73
bpm heart rate

3,324
Nike FuelBand score

582
photos logged

11,726
steps walked

Today I have climbed the equivalent of a tall giraffe. Coffee is my most frequent food. On average, I walk 11,726 steps a day, burning 3,089 calories, over 2.4 hours of activity. I sleep for 6 hours and 9 minutes a night. This week, my sleep efficiency is 72% and my food is 77% healthy. My BMI of 23.5 is 14 percentage points below the median for men my age, and my average daily Met score is 1.71, although I have no idea what a Met score is.

I am, it seems, nothing more than a bundle of numbers and milestones, spurred on by LEDs and chided by pop-up messages. A wireless accessory for the iPhone; perhaps its most sophisticated yet.

My arms are covered in bands, my pockets augmented with accelerometers, my eyes numb from all the charts, my heart pumping to the beat of a heart-rate monitor and forcing its ventricles to keep up with the national average. My head is about to implode from all the positive affirmation and gentle nudging, but it's OK because my memories are being saved to my hard drive and my mood swings are earning me "hugs" from strangers.

I am producing, analysing and socially sharing personal data. I am becoming fitter, happier, and more productive. I am staying motivated by earning badges. I have become a Quantified Self (QS).

The QS movement that I've temporarily joined begun, as these things tend to do, in San Francisco's Bay Area in 2007. Two Wired magazine editors, Gary Wolf and Kevin →

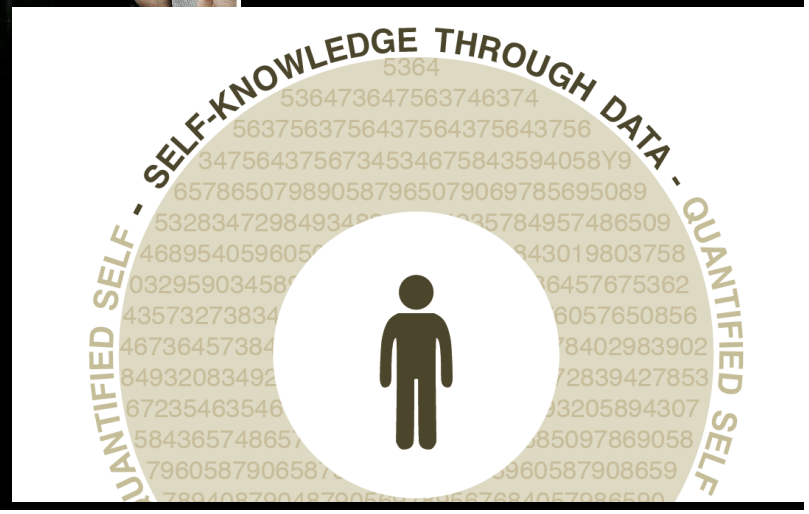

Storebror behövs inte längre?

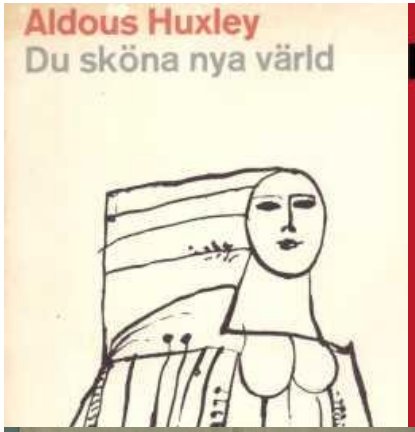

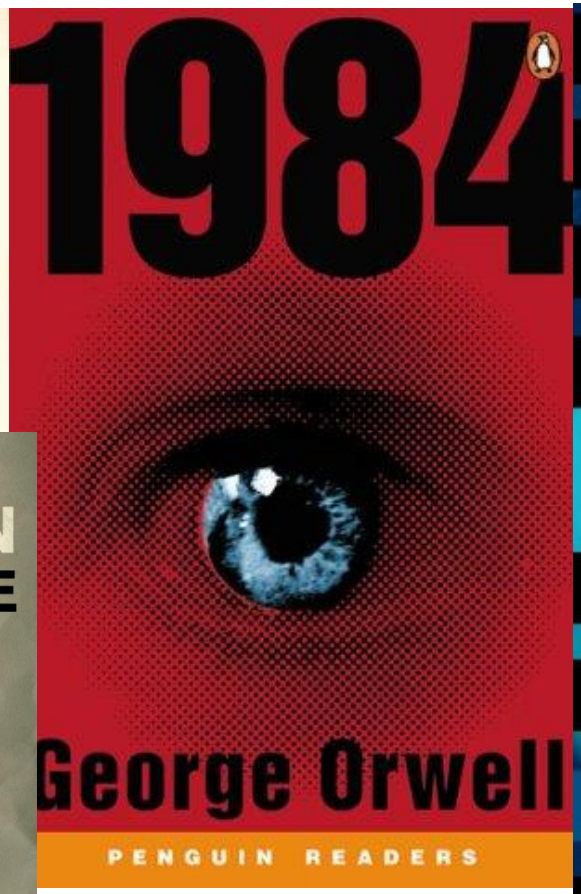

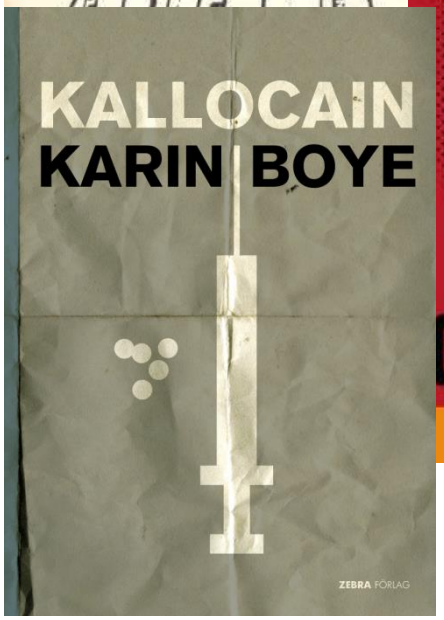

Eftersom vi så effektivt kontrollerar oss själva – eller låter andra göra det

ÄNTLIGEN OBEGRÄNSAD DATAMÄNGD

Trådlöst bredband med obegränsad datamängd
i Sveriges största 4G-nät. Utan bindningstid!

Allt för bara 299 kronor / månad

En begränsning

- Hur mycket orkar vi hålla reda på? Hur många val hinner vi göra?

Li Kan talar under träden

Fakta har vi överallt.

Det faktiska yr som sand i våra ögon

och inför det som faktiskt sker blir vi till slut döva

och vi hamnar i det faktiskas förstockelse

Människan är bara ett litet kärl.

Hennes förmåga att absorbera fakta och hålla dem i minne är begränsad

Sådana är vi och vi bör se detta

…..

Vi sprattlar i en värld av fakta som i ett snärjande nät

Harry Martinsson *Passad 1945*

Personen

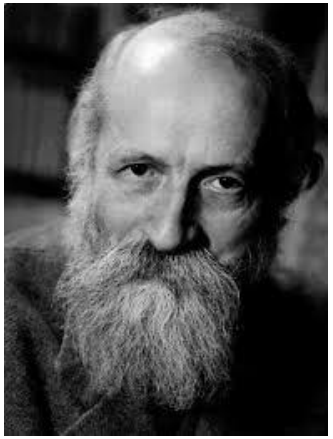

… är *den omätbara* människan. Hon kan bara förstås genom sina egna berättelser i mötet och samtalet med en annan människa

Personen möter oss som ett ansikte, en blick

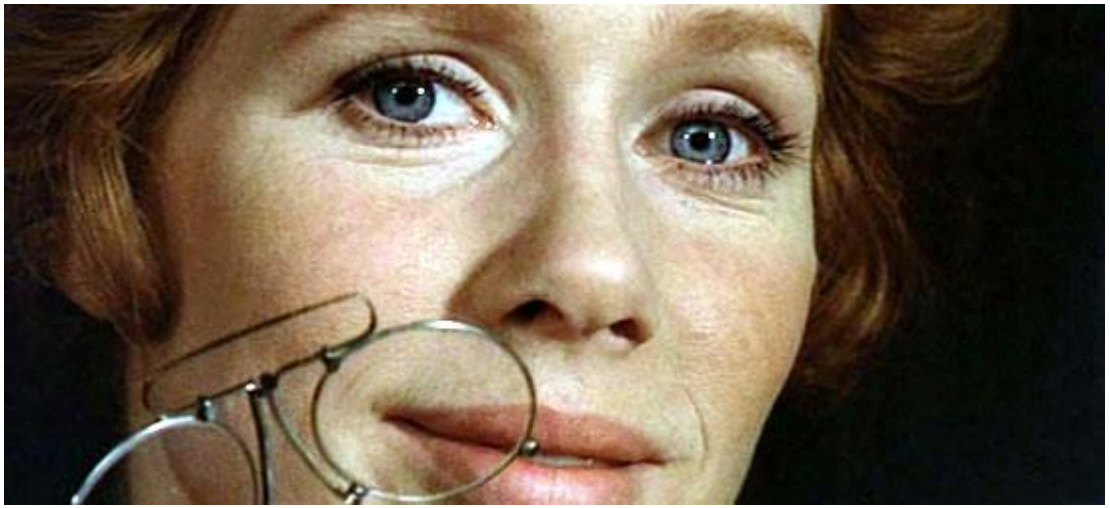

Karakteristika för en person

- Autonomi
- Värdighet
- Integritet
- Sårbarhet (grunden för etiken)

Vem är en person?

Vad är en individ?

Från vad till vem

- Berättelsen är central för att komma från *vad* till *vem*
- I berättelsen *upptäcker* och *uppfinner* vi oss själva och varandra
- Berättandet tar oss bortom patientrollen
- Fallbeskrivningar och patientberättelser är olika saker

Patient och person

- Patienten är en *roll* och ingår i ett objektiverande slutet system
- Personen är en *identitet* knuten till en *livshistoria.* Personen ingår i ett *öppet system* och ingår i sociala, kulturella sammanhang i dialog med andra.
- Patienten är av nödvändighet i *underläge* i konsultationen
- Personen är likvärdig (jämställd)

Självkännedom (bortom siffrorna)

- Som vårdare kan vi bara *möta* patienten som person om man själv upplever sig som person
- Q*uantified self* duger inte!!

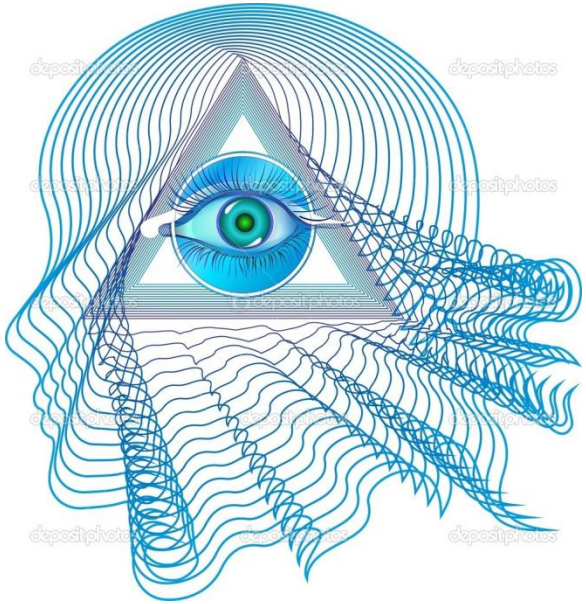

Personperspektivet är överordnat individen och patienten!

- Men förutsätter en rad detaljkunskaper om individen/patienten.

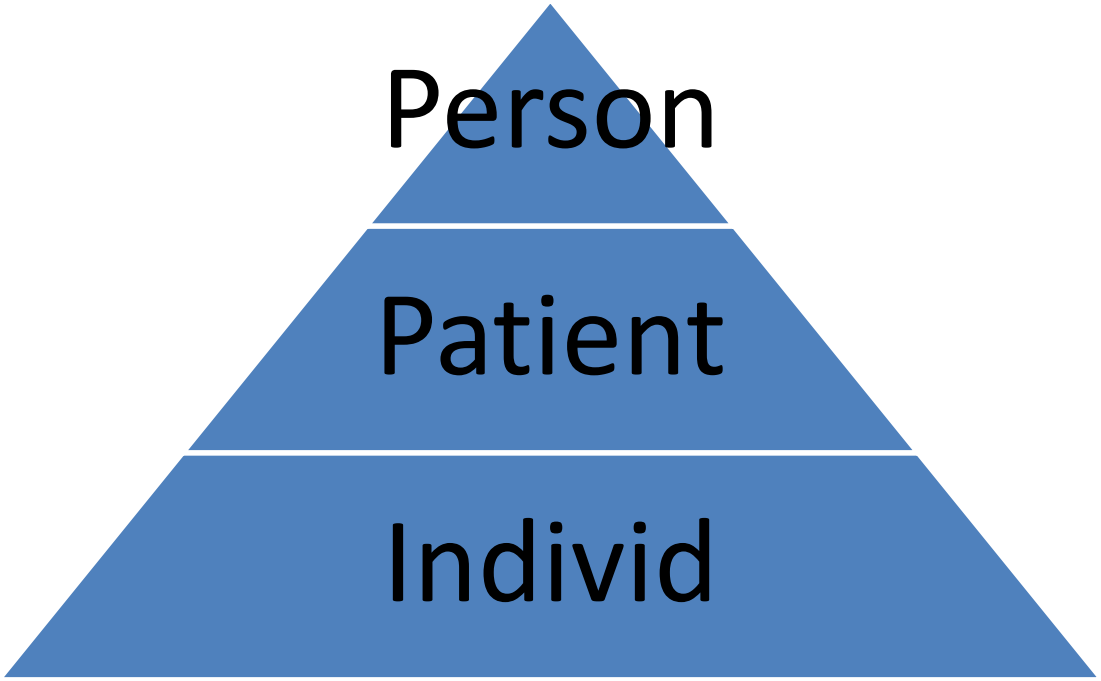

För att bli mer personcentrerade

- ….måste vi säkra de *strukturella förutsättningarna* (tid, kontinuitet mm)
- … utveckla vår lyhördhet och *konsten att samtala.* Gäller all personal från mötet i receptionen till den enskilda konsultationen

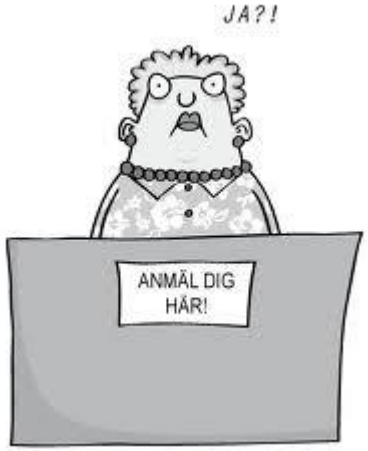

"I looked up your symptoms on Google.
If you want a second opinion, I can check Yahoo."

I ett bra samtal

- ..hittar man en *gemensam ton* som öppnar upp för nya upptäckter och möjliga handlingsvägar
- .. måste man vara nyfiken och *improvisera*
- ..och vara uppmärksam på *vad* som sägs och *hur* det sägs

Mötet

Det händer men sällan
Att en av oss verkligen ser den andre:

ett ögonblick visar sig en människa
som på ett fotografi men klarare
och i bakgrunden
någonting som är större än hans skugga.

Men inte bara samtalet…

… utan också den kroppsliga kontakten..

….som kan vara nyskapande

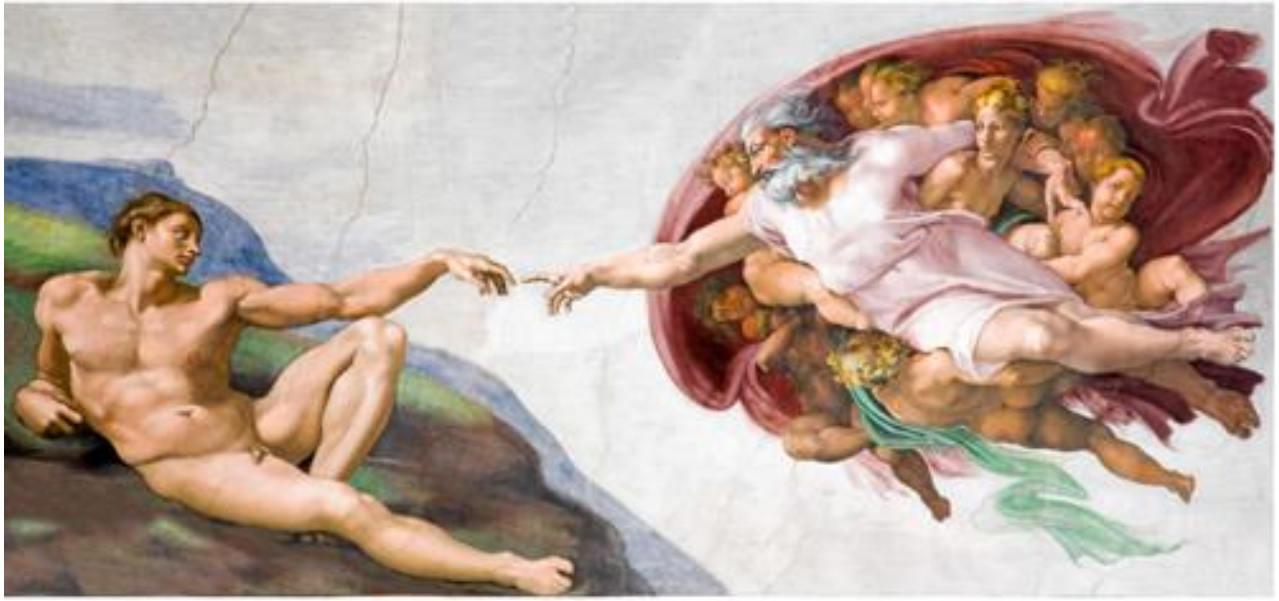

Det goda i sig?

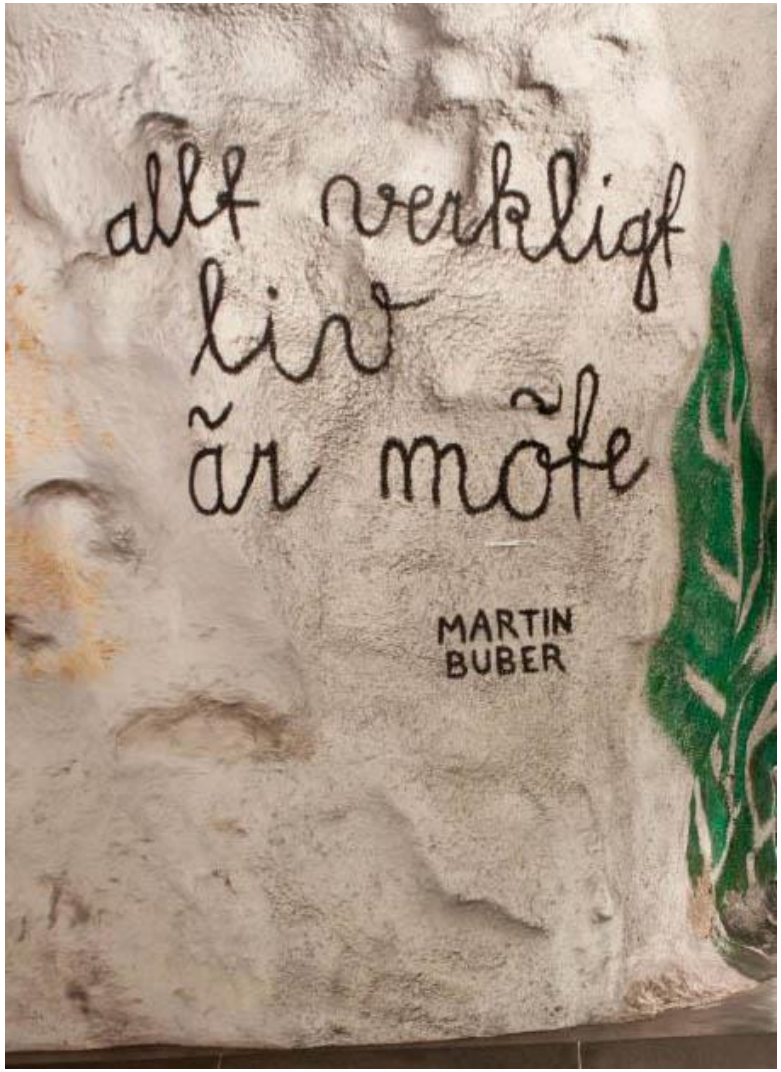

Martin Buber (1878-1965) mellan Du och Det

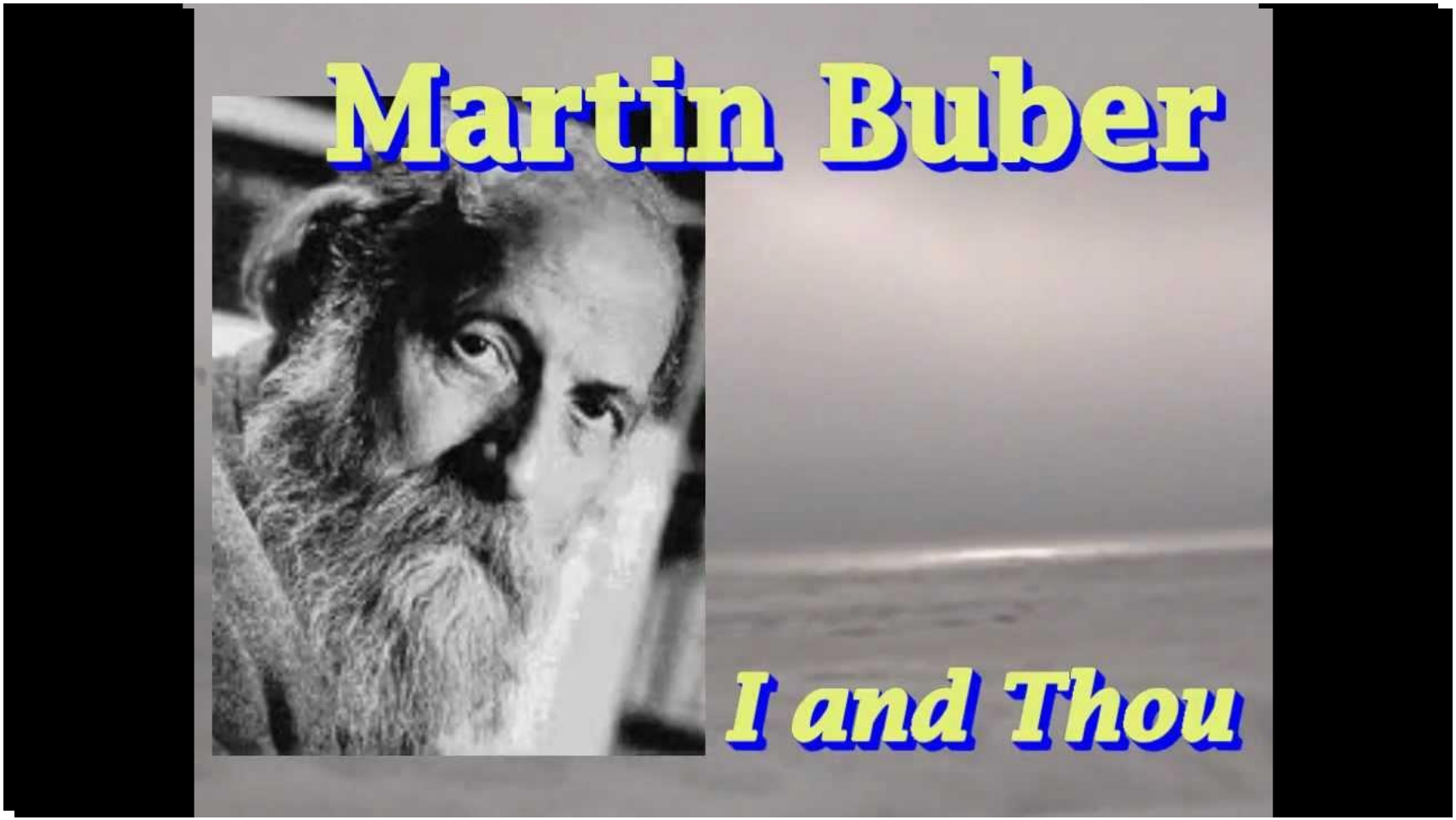

Jag-Det

- Mål-medeltänkande med dess begränsningar. Nödvändigt för vardagsliv, överlevnad och utveckling

Människan som DU

- ” Står jag inför en människa som mitt Du, då är hon inte ett ting bland ting och består ej av ting.....Inte som om det inte funnes något utom henne: men allt lever i hennes ljus”

Låt oss inte falla i sifferfälla!

- ”Icke desto mindre är det många som har förletts att tro att det är siffrorna på vågen som utgör själva vikten” Mu Mon Kan (1228)

Damen i parken eller ansiktet?

Konklusion

Låt oss mäta det mätbara (utan att gå till överdrift) **och** hela tiden utveckla vår förmåga att möta och värna det omätbara.

Låt oss se och värdera det enkelt konkreta som *ett ord i rättan tid*, *en ögonkontakt*, ett *leende*, en *handtryckning*

Konsultationsträning är ett utmärkt medel, men vi behöver *fler metoder*, som stärker personen och berättelsen i vården